

Kancelářské systémy (balíky)

(příklad výukového textu)

Sestavil

Ing. Milan Tržil

Tento dokument je licencován za podmínek GNU Free Documentation License (GFDL, Svobodná licence GNU pro dokumenty). Plný text této licence (v angličtině) je k dispozici na <http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html>

Dokument byl vytvořen na základě článků uvedených na <http://cs.wikipedia.org/>.

OBSAH

1. KANCELÁŘSKÝ BALÍK	3
1.1. Úvod	3
1.2. 2 Některé kancelářské balíky	3
1.2.1. Současné	3
1.2.2. Online	4
1.2.3. Historické	4
2. TEXTOVÝ PROCESOR	5
2.1. WYSIWYG	5
2.2. MS Word	6
3. TABULKOVÝ PROCESOR	8
3.1. Úvod	8
3.2. Historie	9
3.3. Některé tabulkové procesory	9
3.3.1. Historické	9
3.3.2. Dnešní	10
3.4. MS Excel	10
3.4.1. Historie	10
3.4.2. Podrobnější historie	11

1. Kancelářský balík¹

1.1. Úvod

Kancelářský balík je označení pro skupinu kancelářského software prodávaného jako celek, který nabízí určitý stupeň propojení jednotlivých aplikací v balíku. Jeho součástí obvykle bývá textový procesor, tabulkový procesor, nástroj na tvorbu prezentací či databázový systém. Někdy se v balíku též objevují groupwarové nástroje či grafické editory.

V současné době je nejrozšířenější balík Microsoft Office, který se stal de facto standardem. Proto se stala schopnost číst soubory Microsoft Office nutnou podmínkou pro kterýkoli kancelářský balík, jež mu chce konkurovat. Tyto soubory jsou ukládány do proprietárních formátů (u Office 2007 pak do OpenXML).

V poslední době získává oblibu open source kancelářský balík OpenOffice.org, který je na rozdíl od Microsoft Office dostupný zdarma a pro řadu platforem. Často jsou mu však vytýkány vyšší hardwarové nároky.

S nástupem Web 2.0 služeb se objevila celá řada online kancelářských balíků.

1.2. 2 Některé kancelářské balíky

1.2.1. Současné

- Microsoft Office (Word, Excel, Access atd.), proprietární balík pro Windows od firmy Microsoft

¹ Wikipedie - Kancelářský balík [online]. Stránka byla naposledy editována 9. 10. 2008 v 14:47 [cit. 2008-10-25]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kancelářský_balík>.

- OpenOffice.org (Writer, Calc, Draw, Impress, Base, atd.), multiplatformní kancelářský open-source balík
 - StarOffice, proprietární verze OpenOffice.org od Sun Microsystems
 - 602Office, proprietární verze OpenOffice.org od Software 602 s proprietární databází 602SQL
- WordPerfect Office (WordPerfect, Quattro Pro atd.), proprietární multiplatformní kancelářský balík od firmy Corel
- Lotus SmartSuite (Word Pro, Lotus 1-2-3 atd.), proprietární kancelářský balík od firmy IBM
- KOffice, kancelářský balík grafického prostředí KDE
- GNOME Office, kancelářský balík grafického prostředí GNOME
- AppleWorks, kancelářský balík pro MacOS

1.2.2. Online

- Peepel Online Office and Maps Suite
- Zoho Office Suite
- ThinkFree Office
- Ajax13
- Google Docs

1.2.3. Historické

- Lotus Symphony
- Framework, od fy Aston Tate.
- 602PC Suite

2. Textový procesor²

Textový procesor je software, který dokáže zpracovat text podle požadavků uživatele, včetně formátování, nejčastěji pro potřeby DTP, pro které se používají procesory typu WYSIWYG.

Na trhu jsou textové procesory jednodušší (např. WordPad), které dokážou jen změnit velikost písma a jeho font, nebo složitější (např. Microsoft Word, OpenOffice.org Writer), které dokážou vkládat obrázky, zvuky, tabulky, grafy, vývojové diagramy a výsledný text ukládat do různých formátů jako například html, odt, doc, txt, rtf, PDF.

Často se pojmenování „textový procesor“ plete s „textovým editorem“, který ale mimo editování textu neposkytuje možnost formátování vzhledu.

2.1. WYSIWYG³

WYSIWYG je akronym anglické věty „What you see is what you get“, česky „co vidíš, to dostaneš“. Tato zkratka označuje způsob editace dokumentů v počítači, při kterém je verze zobrazená na obrazovce vzhledově totožná s výslednou verzí dokumentu.

Nejčastěji se jako WYSIWYG označují některé textové procesory, ve kterých se editovaný text zobrazuje tak, jak bude vytištěn na papír. Kvůli obtížnosti tohoto úkolu dochází ovšem často k drobným chybám, kdy uživatel „nedostane, co vidí“. Příkladem editorů pracujících v režimu WYSIWYG je např. Microsoft Word či OpenOffice.org Writer, nebo WYSIWYG editory WWW stránek (příklady editorů viz níže). Velcí odpůrci WYSIWYG

² Wikipedie - Textový procesor [online]. Stránka byla naposledy editována 9. 7. 2008 v 06:40 [cit. 2008-10-25]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Textový_procesor>

³ Wikipedie - WYSIWYG [online]. Stránka byla naposledy editována 22. 10. 2008 v 12:43 [cit. 2008-10-25]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/WYSIWYG>>

editorů je označují jako editory WYSIWYNG „What you see is what you never get“ („To, co vidíš je to, co nikdy nedostaneš“).

2.2. MS Word⁴

Microsoft Word je textový procesor od firmy Microsoft, který je součástí kancelářského balíku Microsoft Office.

Jeho první verzi vytvořil v roce 1983 programátor Richard Brodie pro společnost IBM (tato verze běžela pod operačním systémem DOS). Následovala mj. verze pro Macintosh (1984) a roku 1989 byl vytvořen první Word běžící pod OS Microsoft Windows.

DOS verze (Word 3.00) si velkou oblibu nezískala. Verze pro Macintosh (Word 3.01), která již neobsahovala tolik chyb, byla úspěšnější. Byl to první textový editor, který byl schopný zobrazit na obrazovce kurzívu a tučné písmo, což ovšem nestačilo na to, aby se dostatečně mnoho firem rozhodlo vyměnit konkurenční programy, například WordPerfect, za Word.

První verze pro Windows 3.0 vznikla roku 1989 pod názvem Word 1.0. Tím Word zvítězil nad WordPerfektem, který verzi pro Windows neměl. Verze Word 2.0 pak jeho pozici jen upevnila.

Dnešní verze tohoto programu umí už mnohem více než jen zpracovávat text; mj. v nich lze do dokumentů vkládat obrázky, tabulky a grafy a pomocí panelu nástrojů Kreslení lze vytvářet jednoduché grafické útvary. Makra (např. v jazyce Visual Basic) umožňují automatizovat práci (ovšem přinášejí určitá bezpečnostní rizika).

Dnešnímu trhu Microsoft Word jednoznačně dominuje a formát souborů s příponou .doc se stal de facto standardem, který musí podporovat i konkurenční programy, pokud chtějí uspět. V tom jim ale do značné míry brání uzavřenost tohoto formátu (jeho specifikace jsou

⁴ Wikipedie - Microsoft Word [online]. Stránka byla naposledy editována 22. 10. 2008 v 08:42 [cit. 2008-10-25]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Microsoft_Word>.

známy jen Microsoftu); přestože podpora v konkurenčních programech existuje, není zcela spolehlivá. V důsledku toho je tak tvořen tlak na zákazníky, aby si koupili MS Office, ačkoli by jim jinak mohly plně vyhovovat alternativní kancelářské balíky (např. OpenOffice). Zlepšení tohoto stavu se očekává s rozšířením otevřených formátů ODF a Office Open XML.

Vzor dokumentu

3. Tabulkový procesor⁵

3.1. Úvod

Tabulkový procesor (anglicky spreadsheet) je program zpracovávající tabulku informací (je to vlastně matice). V jednotlivých buňkách mohou být uložena data či vzorce počítající s těmi daty. V tom případě se v tabulce zobrazují data vypočtená ze vzorců. Dnes jsou hojně integrovány do kancelářských balíků. Zprvu byl tabulkový procesor využíván zejména ve finančnictví, proto byly první verze vybaveny zejména funkcemi vhodnými na finanční výpočty, dnes ho však jde využít k širokému množství výpočtů a jiných zpracování dat.

V současné době je nejpoužívanější Microsoft Excel pro Microsoft Windows a Mac OS. Na ostatních operačních systémech je asi OpenOffice.org Calc, který proniká i na Microsoft Windows.

Když programátorské jazyky umožnily tvoření tisknutelných sestav, vedlo to ke snaze o efektivnější organizaci dat. První tabulkové procesory data přepočítávaly v pořadí určeném jejich pozicí v tabulce, ale později se přešlo na reprezentaci v grafu závislosti, kde jednotlivé obsazené buňky tvoří uzly a hrany jsou odkazy na jiné buňky zmíněné ve vzorci. Takto se při změně hodnoty buňky mohou přepočítávat jen buňky změnou zasažené.

Síla tabulkových procesorů spočívá v tom, že lidé považují za lehčí zorientovat se v prostorových vazbách než psát obdobný program pro zpracování po krocích [zdroj?].

⁵ Wikipedie - Tabulkový procesor [online]. Stránka byla naposledy editována 10. 9. 2008 v 17:27 [cit. 2008-10-25]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Tabulkový_procesor>

3.2. Historie

Myšlenka elektronického zpracování tabulek byla poprvé načrtnuta v „Budgeting Models and System Simulation“ od Richarda Mattessicha. Část zásluhy na vzniku tabulkových procesorů lze přičíst i pánům jména Pardo a Landau, kteří podali patent (U.S. Patent číslo 4 398 249) na některé algoritmy v r. 1970. Patent byl odmítnut, ale následná žaloba byla uznána, čímž byl dán základ k softwarovým patentům. Samotný vynález tabulkového procesoru ale náleží Danu Bricklinovi. Legenda říká, že Bricklin sledoval svého univerzitního profesora na Harvard Business School dělat tabulku výsledků výpočtu na tabuli. Když chtěl profesor opravit chybu nebo změnit parametr, musel nudit mazat a přepisovat množství následných záznamů v tabulce. Bricklin to dovedlo k myšlence replikovat proces na počítači užívaje hodnot z tabule ke zobrazování výsledků níže postavených vzorců. Proto napsal v r. 1979 VisiCalc.

V první polovině 80. let byl nejrozšířenějším tabulkovým procesorem Lotus 1-2-3. Z mnoha jeho konkurentů se jako nejúspěšnější ukázal Microsoft Excel. Ten slavil úspěchy se svým grafickým uživatelským rozhraním a využitím myši nejprve na počítačích Macintosh (od r. 1985), pak i na IBM PC s Microsoft Windows.

S nástupem Web 2.0 služeb se v poslední době objevila celá řada online kancelářských balíků, jejichž součástí jsou i tabulkové procesory, které se svými možnostmi vyrovnají desktopovým aplikacím o generaci starším.[zdroj?]

3.3. Některé tabulkové procesory

3.3.1. Historické

- VisiCalc (dodnes stáhnutelný na <http://www.bricklin.com/history/vcexecutable.htm>)
- MultiPlan
- Lotus Improve
- Calc602
- SuperCalc

3.3.2. Dnešní

- Microsoft Excel
- Quattro Pro
- Lotus 1-2-3
- Gnumeric
- KSpread
- OpenOffice.org Calc
- 602Tab z 602PC Suite

3.4. MS Excel⁶

Microsoft Excel je tabulkový procesor od firmy Microsoft pro operační systém Microsoft Windows a počítače Macintosh. Už od verze 5 z roku 1993 má dominantní postavení na trhu. Dnes se prodává hlavně jako součást kancelářského balíku Microsoft Office.

3.4.1. Historie

První verze pro Macintosh vyšla v roce 1985 MS Excel byl první program, jehož GUI využívalo rozbalovacích menu ovládaných klikáním myši. Práce s ním byla mnohem pohodlnější než v kterémkoli DOS-ovém programu. Rovněž se dalo psát ve 256 fontech. Mnoho lidí si kvůli němu koupilo počítač Macintosh. Verze Excelu pro MS-DOS vyšla až 31. října 1992.

A později v roce 1987, kdy byl uveden jako jedna z prvních aplikací pro MS Windows, byl jedním z hlavních programů, které táhly uživatele k používání Windows. Od

⁶ Wikipedie - Microsoft Excel [online]. Stránka byla naposledy editována 22. 10. 2008 v 08:38 [cit. 2008-10-25]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Microsoft_Excel>

roku 1988 překonával v prodejnosti hlavního konkurenta Lotus 1-2-3. V roce 1989 Windows 3.0 dosáhlo širokého rozšíření a přesto až do léta 1992 se neobjevil jediný konkurenční tabulkový procesor pro MS Windows.

V roce 1993 Microsoft přidal podporu pro Visual Basic for Applications (VBA), čímž sice umožnil široké využití maker, ale zároveň pomohl snad ještě většímu rozšíření makro-virů. V tomto roce také vyšla první verze Microsoft Office byl Microsoft Word a Microsoft PowerPoint upraven tak, aby jejich GUI odpovídalo právě Excelu.

V počátcích vývoje musel být Excel označován jako „Microsoft Excel“ v důsledku sporů o ochranu známku, později se od této praxe upustilo.

Verze 5.0 až 9.0 obsahovaly různé Easter eggs – skryté „bonusy“.

3.4.2. Podrobnější historie

Microsoft vstoupil na trh tabulkových kalkulátorů v roce 1982 s programem nazvaným Multiplan, který byl ve své době velmi rozšířený na počítačích s operačním systémem CP/M. V prostředí počítačů řízených systémem MS-DOS prohrál v souboji s Lotusem 1-2-3. To vyvolalo rozhodnutí zahájit vývoj nového typu tabulkového kalkulátoru nazvaného Excel s cílem dosáhnout řešení, které řečeno slovy Douga Klundera "bude umět vše, co umí Lotus 1-2-3 a bude to umět lépe". První verze Excelu byla uvolněna pouze pro prostředí počítačů Mac (psal se rok 1985), následována první verzí určenou pro počítače pracující pod systémem Windows o dva roky později (listopad 1987). Tato verze byla z důvodu sjednocení s verzí pro Mac označena jako 2.0 – neexistuje tedy žádný Excel 1.0 pro Windows. Společnosti Lotus se nepodařilo nalézt včas odpověď na tento průlomový čin Microsoftu a tak od roku 1988 začal Excel vytlačovat 1-2-3 z trhu, čímž pomohl Microsoftu dosáhnout vůdčího postavení na trhu PC software. Microsoft se právě tímto způsobem na softwarovém trhu etabloval a stal se jeho výrazným hráčem. Své postavení leadera v oblasti trhu tabulkových kalkulátorů Microsoft upevňoval pravidelným uvolňováním nových verzí s periodou (přibližně) každé 2 roky. Aktuální verze Excelu pro prostředí Windows nese označení Microsoft Office Excel 2007. Aktuální verze Excelu pro platformu Mac OS je označena jako Microsoft Excel 2004.